

TURISTIČKA INTERPRETACIJA KULTURNE BAŠTINE ISTARSKE ŽUPANIJE

Budišćak, Ana Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac
University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:656842>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-09**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied
Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Veleučilište u Karlovcu
Poslovni odjel
Prijediplomski stručni studij Ugostiteljstva

Ana Marija Budišćak

TURISTIČKA INTERPRETACIJA U MUZEJIMA ISTARSKE ŽUPANIJE

Završni rad

Karlovac, rujan 2024.

Veleučilište u Karlovcu
Poslovni odjel
Prijeđiplomski stručni studij Ugostiteljstva

Ana Marija Budišćak

TURISTIČKA INTERPRETACIJA U MUZEJIMA ISTARSKJE ŽUPANIJE

Završni rad

Kolegij: Turističko vrednovanje kulturne baštine

Mentor: dr. sc. Silvija Vitner Marković, prof. struč. stud.

Matični broj studenta: 0618618005

Karlovac, rujana 2024.

SAŽETAK

Ovaj rad analizira turističku interpretaciju baštine Istarske županije kroz muzeje. Teorijski pristup u završnom radu podrazumijeva pojmovno određenje turističke interpretacije u muzejskim ustanovama. Praktični pristup u radu obuhvaća turističku interpretaciju baštine Istarske županije kroz muzeje. Analiza konkretnih primjera muzeja otkriva širinu i raznolikost pristupa turističkoj interpretaciji baštine, u čemu važnu ulogu imaju suvremene interpretativne metode, audiovizualni materijali i interaktivni prikazi.

Ključne riječi: turistička interpretacija, baština, muzeji Istarske županije

SUMMARY

This paper analyzes the touristic interpretation of the heritage of the Istrian County through museums. The theoretical approach in the final paper implies the conceptual determination of tourist interpretation in museum institutions. The practical approach in the paper includes the touristic interpretation of the heritage of the Istrian County through museums. The analysis of specific museum examples reveals the breadth and variety of approaches to the touristic interpretation of heritage, in which modern interpretative methods, audiovisual materials and interactive displays play an important role.

Key words: tourist interpretation, heritage, museums of the Istrian County

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja.....	1
1.3. Struktura rada	1
2. TURISTIČKA INTERPRETACIJA.....	2
2.1. Pojmovno određenje i ciljevi interpretacije u turizmu.....	2
2.2. Turistička interpretacija u baštinskim i muzejskim ustanovama	3
3. OPĆENITO O ISTARSKOJ ŽUPANIJI	6
3.1. Opći podaci.....	6
3.2. Razvoj turizma Istarske županije	6
3.3. Strategija razvoja kulture u Istarskoj županiji.....	8
4. TURISTIČKA INTERPETACIJA BAŠTINE ISTARSKE ŽUPANIJE U MUZEJSKIM USTANOVAMA	9
4.1. Eko muzeji	10
4.1.1. Eko-muzej Batana	10
4.1.2. Vlaški puti.....	12
4.2. Arheološki muzej	13
4.3. Etnografski muzej Istre	16
4.4. Povijesni i pomorski muzej Istre.....	20
4.5. Kovarska kuća Arsia	23
4.6. Muzej istarskog maslinovog ulja	25
4.7. Muzej Lapidarium	27
5. SNAGE I SLABOSTI TURISTIČKE INTERPRETACIJE BAŠTINE ISTARSKE ŽUPANIJE	30
6. ZAKLJUČAK.....	32
POPIS LITERATURE	34
POPIS ILUSTRACIJA	36

1.UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet rada su turistički interpretacijski sadržaji Istarske županije u okviru baštinskih i muzejskih ustanova.

Cilj ovog rada je analizirati turističke interpretacijske sadržaje u Istarskoj županiji u okviru muzejskih ustanova te predstaviti iste kroz odabrane konkretne primjere.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Prilikom izrade završnog rada korištena je stručna literatura iz područja turizma i ugostiteljstva te web izvori.

Prilikom izrade završnog rada korištena je metoda istraživanja za stolom. Od znanstvenih metoda korištena je metoda analize, deskripcije, kompilacije, komparacije te sinteze.

1.3. Struktura rada

Rad se sastoji od 6 poglavlja, u prvom poglavlju se navodi predmet i cilj rada, metode istraživanja, struktura rada, zatim slijede općeniti podaci o interpretaciji i muzejima koji su popraćeni općim podacima o Istarskoj županiji i razvoju turizma. Slijedi analiza turističke interpretacije baštine Istarske županije kroz muzejske ustanove odabrane u svrhu izrade ovog završnog rada. Posljednje poglavlje predstavlja snage i slabosti u turističkoj interpretaciji baštine Istarske županije kroz muzeje.

2. TURISTIČKA INTERPRETACIJA

Turistička interpretacija je pristup koji se koristi u turizmu kako bi se posjetiteljima pružilo dublje razumijevanje i značenje odredišta, atrakcija ili događaja. Ovaj pristup koristi se za prenošenje informacija, pričanja priča i stvaranja iskustava koja potiču interakciju, učenje i emocionalnu povezanost s odredištem.

2.1. Pojmovno određenje i ciljevi interpretacije u turizmu

Interpretaciju Tilden definira kao obrazovnu aktivnost koja cilja otkriti značenja i odnose korištenjem originalnih predmeta, ilustrativnim medijima i izravnim kontaktom, a da se pritom ne komuniciraju samo puke informacije o činjenicama.¹ Interpretacija je prilagođena interesu i iskustvu posjetitelja. Tema i posjetitelj su glavni faktori interpretacije te svojom tematikom potiče ljude na razmišljanje. U fokus je stavila posjetitelj i njegovu percepcija koji su u fokusu interpretacije, te nastoji da se kroz neformalno učenje povežu posjetitelj i baština.

Na činjenicama je počivala racionalistička strogost tradicionalnog muzeja, interpretacija je te činjenice prilagodila posjetiteljima, a glavni cilj je prezentiranje baštine na razumljiviji i atraktivniji način. Nastojeći pronaći „način da probudi osjećaje i senzacije“ interpretacija je izlazila iz okvira puke edukacije.

Zbog promjene muzejskog sektora i kretanja ekonomije dolazi do nadopunjavanja i preformuliranja Tildenovih šest principa, 1995. godine se javljaju novi trendovi na četvrtom Internacionalnom globalnom kongresu baštinske interpretacije:

1. Potreba za približavanjem baštine svim osjetilima ljudske percepcije;
2. Zadovoljenje posjetitelja pružanjem novih doživljaja, senzacija i sugestija
3. Poticanje aktivne participacije;

¹ . Piñol, C. M., Novi obrazac kulturnih ustanova: primjer katalonskog centra za interpretaciju romanike. *Informatica Museologica*, 2011., 42(1-4), pp. 20-25

4. Važnost poticanja svijesti i razumijevanja o baštini u neposrednoj okolini svakodnevnog života posjetitelja.²

Razlikujemo osobnu i neosobnu interpretaciju. Kod osobne interpretacije ubrajamo vodstva, predavanja, radionice, programe za djecu te centre za posjetitelje. Neosobna interpretacija predstavljaju izložbe, publikacije, info ploče, web stranice i društvene mreže te audio-vizualni materijal.

2.2. Turistička interpretacija u baštinskim i muzejskim ustanovama

Turistička interpretacija u baštinskim i muzejskim ustanovama odnosi se na načine na koje se kulturna i povijesna baština prenosi posjetiteljima. Cilj je pružiti obrazovno i emotivno ispunjavajući iskustvo koje omogućava bolje razumijevanje i vrednovanje baštine. Turistička interpretacija u baštinskim i muzejskim ustanovama ključna je za očuvanje i promoviranje kulturne baštine. Kroz kombinaciju edukativnih, interaktivnih, narativnih i dostupnih pristupa, muzeji i baštinske ustanove mogu pružiti bogato i značajno iskustvo posjetiteljima, pomažući im da bolje razumiju i cijene povijest i kulturu.

Edukativni aspekt je centralan. Muzeji i baštinske ustanove često koriste razne metode kao što su izložbe, radionice i predavanja kako bi informirali posjetitelje o povijesti, umjetnosti, znanosti i drugim važnim temama. Posjetitelji mogu izravno sudjelovati u aktivnostima, poput arheoloških iskopavanja ili restauracije umjetnina. Korištenje multimedijalnih vodiča, aplikacija, virtualne stvarnosti i proširene stvarnosti olakšava lakšu interpretaciju posjetiteljima.

Muzej definiramo kao zgradu ili ustanovu u kojoj se proučavaju, čuvaju i po određenom sustavu (tematski ili kronološki) izlažu zbirke umjetnina i starina, prirodoslovnih, tehničkih i sličnih predmeta.³

Podjela muzeja je na znanstvene i umjetničke. Pod znanstvene muzeje ubrajamo etnografski, povijesni, arheološki, vojni, tehnički, prirodoslovni, kriminalističke, higijenski, školski, pomorski i dr. muzeji. Umjetnički muzeji su usmjereni na

² Tugas, P. I., Tresserras, J. J. & Melin, J. C. M. ur., Heritage Interpretation, The Hicira Handbook, Barcelona, 2005.

³ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/> (03.05.2023.)

djelatnosti koje su isključivo usmjerene na djela likovne umjetnosti kao što su grafika, kiparstvo, slikarstvo, predmeti kazalište, također film, primijenjene umjetnosti, glazbu i slično. Za muzeje se često upotrebljava i naziv galerija za veće zbirke kiparstva i slika. Svaki muzej uz izložbeni i istraživački rad ima i edukativnu namjenu.

Muzeji imaju spremišta, prostorije za restauriranje i prepariranje muzejskih predmeta, fotografski laboratorij, prostorije za stručno osoblje i knjižnicu. U novije se doba u muzejima nalaze edukativne igraonice za djecu, dvorane za predavanje, knjižare i dućani sa suvenirima iz fundusa muzeja (skulpture, kopije nakita, keramike, reprodukcije slika i dr.) te kavane ili restorani.⁴

Muzeji su demokratizirajući, obuhvatni i polifoni prostori za kritički dijalog o prošlosti i budućnosti. Priznajući i rješavajući sukobe i izazove sadašnjosti, oni drže artefakte i primjerke u povjerenju za društvo, čuvaju različita sjećanja za buduće generacije i jamče jednaka prava i jednak pristup baštini za sve ljude.⁵

Muzeji nisu prvenstveno namijenjeni kao profitne ustanove. Muzeji su participativni i transparentni te se njihov rad svodi na aktivna partnerstva s različitim zajednicama i za njih prikupljaju, čuvaju, istražuju, tumače, izlažu i poboljšavaju posjetiteljima razumijevanje svijeta, a glavni cilj im je doprinijeti ljudskom dostojanstvu i društvenoj pravdi, globalnoj jednakosti i planetarnom blagostanju.⁶

Prvi muzej bio je Aleksandrijski muzej, osnovan u helenističkoj Aleksandriji. U Rimu i antičkoj Grčkoj bile su poznate pinakoteke (zbirke slika). U srednjem vijeku su se u crkvenim riznicama čuvali umjetnički predmeti, osobito stolnih crkava. U doba renesanse u Italiji se javlja današnji tip zbirka umjetnina i rijetkosti. Velik broj javnih muzeja iz darovanih privatnih zbirki nastaje nakon Francuske revolucije, konfiskacijom crkvene i privatne imovine velikaša i protivnika aktualne političke vlasti ili kao ratni plijen.

⁴ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/> (03.05.2023.)

⁵ Ibidem

⁶ Ibidem

Današnji tip muzeja nastao je u doba renesanse u Italiji. Početkom 16. st. raste interes za prikupljanjem kulturno-povijesno-znanstvene građe te nastaju galerije za čuvanje umjetničkih djela. U 18. stoljeću izgrađena je prva muzejska zgrada za smještaj muzejskih objekata i otvorena za javnost: muzej Asmolean u Oxfordu. Francuska revolucija dovela je do stvaranja mnogih javnih muzeja. U 19. stoljeću muzeji su prvi put klasificirani stručno. S jedne strane nastojali su stvoriti obrazovne, enciklopedijske, a s druge strane muzejske su zbirke prerastale u specijalizirane muzeje kako su se pojavljivale nove znanstvene discipline.⁷

⁷ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/> (03.05.2023.)

3. OPĆENITO O ISTARSKOJ ŽUPANIJI

3.1. Opći podaci

Istarska županija uključuje najveći dio istarskog poluotoka smještena je na krajnjem zapadu Republike Hrvatske i najveći dio poluotoka Istre zauzima Istarska županija. Smještena je na prostoru koji geografski spaja srednju Europu i Mediteran. Pazin je upravno sjedište Istarske županije. Projektima kao što su Umjetnička blaga istarske crkve, Vizitacija biskupa Valliera i Istarskog bibliografskog leksikona nastoji zabilježiti istarske posebnosti i vrijednost umjetničkih djela. Istarski poluotok obuhvaća površinu od 3 476 četvornih kilometara. To područje dijele tri države: Hrvatska, Slovenija i Italija.⁸

Šume u Istri pokrivaju 35% površine. Istra je najveća zelena oaza sjevernog Jadrana. Duž obale i na otocima prevladavaju borove šume i prepoznatljiva zelena makija.

Slika 1. Položaj Istarskog poluotoka

Izvor: Hrvatska karta, <https://hr.maps-croatia.com/hrvatska-karta> (20.07.2023.)

3.2. Razvoj turizma Istarske županije

Istarski poluotok je turistički dobro razvijen te je na županijskoj razini donesen veliki broj strateških dokumenata usmjerenih na upravljanje kulturnom baštinom, vodeći računa o bogatoj materijalnoj i nematerijalnoj baštini. Upravo iz navedenih

⁸ Istarska županija, dostupno na: <https://www.istra-istria.hr/hr/> (20.07.2023.)

razloga Istarska županija je odabrana kao podloga za studiju slučaja na primjeru koja će se sagledati sve važne aspekte koji utječu na formiranje, razvoj i djelovanje novih oblika interpretacije baštine, prvenstveno kulturnog turizma. i kulturna strategija.⁹

Istra je poznata po svojoj prekrasnoj obali koja se proteže na više od 540 kilometara. Kristalno čisto Jadransko more, brojne plaže (pješčane, šljunčane i stjenovite) i skriveni zaljevi privlače turiste iz cijelog svijeta. Brdovita unutrašnjost Istre nudi slikovita sela, vinograde, maslinike i prirodne parkove poput Učke i Brijuna. Gradovi poput Poreča, Rovinja, Pula i Motovuna bogati su povijesnim i kulturnim znamenitostima, uključujući rimsku Arenu u Puli, Eufrazijevu baziliku u Poreču i srednjovjekovne utvrde. Istra je poznata po vrhunskoj gastronomiji, uključujući tartufe, morske plodove, pršut, sir, maslinovo ulje i specijalitete poput maneštre.

Također je poznata po svojim vinima, a vinske ceste Istre nude posjete brojnim vinogradima i vinarijama gdje možete kušati vrhunska vina poput Malvazije i Terana.

Duga povijest Istre ostavila je bogatu materijalnu i nematerijalnu baštinu koja je, unatoč protoku vremena, opstala do danas. Istra je stoga kulturni mikrokozmos - poznata je po svojoj kulturnoj baštini koja uključuje velik broj zaštićenih povijesnih cjelina, spomenika i kulturnih izričaja na relativno malom području Istre.¹⁰

Tradicija turizma u Istri je izrazito duga i razvijena. Kupališni turizam je najzastupljeniji oblik turizma, pri čemu je ljeto vrhunac turističke sezone. Kulturna baština dobila je na većem značaju zbog promjena globalnih trendova u turizmu. U proteklih nekoliko godina na području Istre pojavio se veliki broj novih oblika interpretacije baštine, a veliki broj projekata trenutno je u realizaciji. Turizam je na istarskom poluotoku dobro razvijen, a na županijskoj razini donesen je veliki

⁹ Palibrk, D., Glas Istre, 2019., dostupno na: <https://www.glasistre.hr/istra/flego-krozeu-projekte-u-istarski-turizam-plasirano-612-milijuna-kuna-588033> (22.07.2023.)

¹⁰ Palibrk, D., Glas Istre, 2019., dostupno na: <https://www.glasistre.hr/istra/flego-krozeu-projekte-u-istarski-turizam-plasirano-612-milijuna-kuna-588033> (22.07.2023.)

broj strateških dokumenata za upravljanje kulturnom baštinom, vodeći računa o bogatstvu materijalne i nematerijalne baštine.¹¹

3.3. Strategija razvoja kulture u Istarskoj županiji

Kroz kulturnu strategiju i druge strateške dokumente određuju se ciljevi razvoja kulturne djelatnosti i pojašnjavaju kulturne politike, stoga se za kulturnu strategiju može reći da je dio menadžerskog diskursa i kao takva predstavlja plan kulturnog razvitka koji bi se trebao temeljiti na analizi tržišta i konkurentnosti.¹²

Istarska županija želi biti vodeća regija u umjetničkom stvaralaštvu, očuvanju materijalne i nematerijalne kulturne baštine, institucionalnoj organizaciji, radu udruga i suvremenoj umjetnosti. Istarska kulturna strategija je vizija kulturnog i umjetničkog razvoja koja će se s vremenom nadopunjavati i mijenjati, a dakako samo je prvi u nizu koraka za ispunjavanje ključnih težnji istarske kulture -živjeti kulturu kako bismo živjeli sebe, svoju prošlost i vlastito viđenje budućnosti.

Kroz kasniju strategiju razvoja i 12 akcijskih planova kulturnog turizma, kultura se sve više vidi kao potencijalno dominantan element turističkih proizvoda. Iako kulturnom baštinom na razini Republike Hrvatske upravlja Ministarstvo kulture, novi oblici interpretacije baštine uglavnom se odnose na upravljanje u okviru turizma.

Istarska kulturna strategija utvrđuje prioritete i smjer djelovanja Istarske županije u području kulture. Mjere koje poduzima kulturna strategija uglavnom su financijske i organizacijske, analiziraju postojeće stanje, identificiraju probleme i razvijaju smjernice.¹³ Uz kulturnu strategiju, valja spomenuti Master plan turizma Istarske županije 2015.-2025., koji se bavi upravljanjem kulturnom baštinom u

¹¹ Ibidem

¹² Istarska kulturna strategija, dostupno na https://www.istra-istria.hr/uploads/media/20140624_x2_iksHR_02.pdf (25.07.2023.)

¹³ Ibidem

okviru turizma. Kultura je navedena kao prioritet razvoja turizma i povećanja turističke aktivnosti.¹⁴

4. TURISTIČKA INTERPETACIJA BAŠTINE ISTARSKJE ŽUPANIJE U MUZEJSKIM USTANOVAMA

Turistička interpretacija baštine Istarske županije obuhvaća duboko ukorijenjene kulturne, povijesne i prirodne elemente tog područja. Bogata je povijesnim naslijeđem koje se proteže kroz različite periode, uključujući rimsku, venecijansku, austrijsku i jugoslavensku vladavinu.

U ovom će se poglavlju kroz muzejske ustanove analizirati turistička interpretacija baštine u Istarskoj županiji. Istarska županija je bogata kulturnom i povijesnom baštinom, a njeni muzeji pružaju uvid u raznoliku povijest, kulturu i umjetnost Istarske županije. Nudi posjetiteljima priliku da istraže različite aspekte kulture ove regije Hrvatske.

Muzeji u Istarskoj županiji posvećeni su očuvanju i prikazivanju povijesti i kulture Istre. Njihove zbirke uključuju artefakte i dokumente koji prikazuju razvoj regije od prapovijesti do suvremenog doba. Većina muzeja ima bogate arheološke zbirke koje uključuju predmete iz razdoblja antike, posebice rimske i srednjovjekovne artefakte. Muzeji često nude edukativne programe, radionice i vodiče koji su namijenjeni različitim dobnim skupinama također organiziraju kulturne događaje, izložbe, predavanja i druge aktivnosti koje obogaćuju kulturnu scenu Istarske županije i privlače turiste i lokalno stanovništvo.

¹⁴ Ibidem

4.1. Eko muzeji

4.1.1. Eko-muzej Batana

Ekomuzej Batana je ekomuzej smješten u Rovinju. Muzej je osnovan 2004. godine. Nalazi se uz veliku marinu u Rovinju i prvi je ekomuzej u Hrvatskoj. Ekomuzej Batana uvršten je na UNESCO-ov popis najboljih praksi za zaštitu svjetske nematerijalne kulturne baštine. Muzej je prepoznat u Europi i svijetu kao jedna od najboljih praksi u zaštiti nematerijalne kulturne baštine. Izgrađena je na inicijativu grada Rovinja radi očuvanja tradicije pomorske baštine i lokalnog načina života vezanog uz batanu (tradicijski brod). Svojim raznolikim programima Ekomuzej Batana istražuje, vrednuje, čuva, interpretira, rekreira, izlaže i širi materijalnu i nematerijalnu morsku baštinu te aktivno unapređuje kulturni identitet.¹⁵

Eko-muzej je 2007. godine dobio Zlatnu kozu/Capra d'oro za postignuće u turizmu, a proglašen je i najboljim turističkim proizvodom na Jadranskoj obali.¹⁶

Slika 2. Unutrašnjost Eko-muzeja Batana

Izvor: Wikipedia https://hr.wikipedia.org/wiki/Ekomuzej_batana (10.06.2023.)

Središnja točka Eko-muzeja je Kuća o Batani koja je ujedno i početak realizacije projekta Eko-muzeja. Kuća o Batani nalazi se na glavnom gradskom trgu u staroj

¹⁵ Ekomuzej Batana, dostupno na <https://www.batana.org/hr/naslovna/>

¹⁶ Aydemir, D. L. R., Ekomuzej Batana, Hrvatska ekomuzeologija na mala vrata. Informatica Museologica, 2013., 44(1-4), pp. 35-42

više katnici, a kroz tri galerijska prostora interpretira životu vezanom uz more i priču o batani.¹⁷

Ulaskom u prvi dio postava posjetitelji dolaze u kontakt s originalnim predmetima koji prate arhivske fotografije te predmetne i tematske legende. Izgradnja batane prikazana je multimedijским sadržajem kroz projekciju, a veliki je broj izložaka interaktivan. Legende su kratke i jasne te pisane na hrvatskom i talijanskom jeziku te rovinjskom dijalektu. Interpretira se i valorizira cjelokupna baština Rovinja uključujući nematerijalnu baštinu u koju spadaju rovinjski dijalekt i biti nade – rovinjske ribarske pjesme. Muzej se nakon Interpretacijskog centra Ekomuzej krenuo razvijati, pa se tako danas njegov sastavni dio proširio i sastoji se od Mali škver, Spacio Matika i tematski putevi. Spacio Matika postao je dijelom Ekomuzeja 2006. godine, a odnosi se na vinski podrum u kojem su ribari provodili vrijeme. U Spacio Matika spajaju se gastro ponuda i kulturni element kroz program Večeri u Spaciju.¹⁸

Mali škver nalazi se ispred Kuće o Batani te funkcionira kao svojevrsno gradilište batana. Kroz godine je veliki broj batana na tom mjestu bio popravljen i izgrađen. U registru nematerijalnih kulturnih dobara Hrvatske nalazi se vještina gradnje batana, aktivnosti vezane uz Mali škver doprinose njenom očuvanju. Veliki broj manifestacija i aktivnosti doprinosi očuvanju i popularizaciji cjelokupne tradicijske baštine koja se odnosi na grad Rovinj i batanu, te su oni pravi primjer kvalitetne ponude koja potiče razvoja kulturnog turizma. Tijekom ljetnih mjeseci se odvija većina manifestacija.¹⁹

Fešta kod Malog Škvera uz glazbu i hranu daje uvid u to kako je nastala Batana. Posjetitelji mogu prošetati rivom, gdje je uz obalu privezano tridesetak dobro očuvanih batana, ili voziti se na batani oko poluotoka do Spachija. Uz demonstracije tradicijskih vještina poput krpanja mreža, u koje su često uključeni građani i turisti, treba spomenuti i poznatu regatu čiji je cilj očuvanje nautičke umjetnosti glavnog jedra. Ekomuzej Batana uključen je u brojne međunarodne

¹⁷ Aydemir, D. L. R., op. cit., str. 41

¹⁸ Ekomuzej Batana, dostupno na <https://www.batana.org/hr/naslovna/> (10.06.2023.)

¹⁹ Ibidem

projekte, čime se uključuje u širu jadransko-mediteransku zajednicu s ciljem očuvanja lokalne pomorske tradicije.²⁰

4.1.2. Vlaški puti

Ekomuzej Vlaški puti nalazi se u Šušnjevići, malom naselju u podnožju Parka prirode Učka. Vlaški puti dio su projekta Učka 360°, sufinanciranog iz Europskog fonda za regionalni razvoj.

Ekomuzej Vlaški puti je mjesto vrednovanja i prezentacije društvene povijesti i tradicijske kulture Šušnjevice i okolice kroz koncept kulturnog krajolika. Ekomuzej sadrži interpretativni centar i medijateku te pješačke staze kroz Park prirode Učka.²¹

Nalazi se u prizemlju stare mjesne škole u Šušnjevići. Prostor je podijeljen na manje cjeline s 25 pregrada, topografske karte Šušnjevice i okolice proširena je na podnu plohu, a oslikane su staze koje vode posjetitelje kroz postav. Muzejski postav podijeljen je u tematske cjeline i prati povijest govornika vlašskog. Izložba tematizira dolazak Vlaha u Istru u 15. stoljeću, zatim njihov svakodnevni život - čuvanje stoke, donošenje vode i tradicionalne hrane. Dio tema izložbe je i odlazak stanovnika preko Učke tzv. krijumčarenje, stanovnici kupuju hranu u bescarinskoj zoni, uglavnom kavu, šećer i kerozin, koji se zatim krijumčare i prodaju u Istri. Radnja se vrti oko odlaska ljudi koji govore vlaški na rad u velike gradove i na kraju u strane zemlje. U odvojenom prostoru od muzejskog postava nalazi se medijateka u kojoj se može pretraživati sadržaje na vlaškom jeziku te razne publikacije o jeziku i domovini.²²

Koncept je dobro razrađen kroz tematske cjeline koje na jezgrovit način prenose životne priče govornika Vlaha. Legende su vrlo kratke, temeljene na najosnovnijim činjenicama, a napisane su na vlaškom, engleskom i hrvatskom jeziku. Kroz cijelu izložbu prisutni su elementi vizualnog doživljaja. Uz to, pregrade su prepune fotografija koje pružaju kontekst za teme koje se

²⁰ Ibidem

²¹ Ekomuzej, Vlaški puti, dostupno na <http://vlaskiputi.com/hr/o-nama/ekomuzej/> (10.06.2023.)

²² Ibidem

objašnjavaju, a također prikazuju mnoštvo predmeta iz svakodnevnog života stanovnika.²³

Na nekoliko mjesta postoje interaktivni elementi, tako da posjetitelji mogu sjediti i slušati tradicionalnu pjesmu ili pokušati sastaviti rečenicu na vlaškom jeziku na interaktivnim pločama i istražiti jezično stablo. Nakon izlaska iz Interpretativnog centra kao dodatak nudi se i pješačenje tematskom stazom Zabranjeni put. Staze slijede stare rute kojima su stanovnici krijumčarili robu iz bescarinske zone. U Ekomuzeju Vlaški puti održavaju se radionice učenja vlaškog jezika i tradicionalnih vještina izrade košara od pruća uz aktivno sudjelovanje zajednice.²⁴

Slika 3. Unutrašnjost muzeja Vlaški puti

Izvor: Istra <https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/kultura/muzeji-i-zbirke/3488> (10.06.2023.)

4.2. Arheološki muzej

Stvaranje muzejske zbirke u Puli započelo je prikupljanjem stela iz Augustova hrama u prvoj polovici 19. stoljeća. Kameni, keramički i metalni predmeti pronađeni u Nezakciju postavili su temelje za osnivanje Muzeja antikviteta (Museo d'antichità), Gradskog muzeja (Museo civico della città di Pola) 1902. godine. Njegovo je sjedište bilo u zgradi koje danas nema, na Usponu sv. Stjepana, nedaleko od slavluka Sergijevaca.²⁵

²³ Ibidem

²⁴ Ekomuzej, Vlaški puti, dostupno na <http://vlaskiputi.com/hr/o-nama/ekomuzej/> (10.06.2023.)

²⁵ Arheološki muzej Istre, dostupno na <http://www.ami-pula.hr/> (11.06.2023.)

Preseljenjem sjedišta Istarskog arheološkog i zavičajnog povijesnog društva i preseljenjem dijela arheološke građe iz Poreča u Pulu, Gradski muzej pripojen je Narodnoj zbirci (Stoles) Istarski kraljevski muzej (Regio Museo dell'Istria) spojio se s Pokrajinskim muzejom Poreč (Museo Provinciale) u ustanovu od pokrajinskog značaja, pa je tako 1925. godine osnovan Kraljevski muzej Istre (Regio Museo dell'Istria). Bogatstvo zbirke zahtijevalo je i novi prostor, pa je zgrada prethodnica Austrijskog stadiona (izgrađena 1890.) prilagođena novim potrebama muzeja i otvorena za javnost 1930. godine.²⁶ Godina. Muzej se nalazi na istočnom rubu prapovijesnog dvorskog naselja i drevne poljske kolonije. Do glavnog ulaza u zgradu vode svečana antička Dvojna vrata (Porta Gemina) te otvoreni lapidarij i park, put i široko stubište iza koje se nalazi Malo rimsko kazalište.²⁷

Godine 1947. ustanova je preimenovana u Arheološki muzej Istre i iz istog sjedišta djeluje do danas. Nakon sustavnog rada i truda, nakon povratka dijela arheološke građe iz Italije 1961. godine, muzejska zgrada postupno se uređuje i stvara pedagoški vizualni koncept cjelokupnog reprezentativnog muzeja. Godine 1968. u prizemlju je otvorena preuređena radionica dragulja (u tijeku je još jedna obnova) i muzejski hodnici, a 1973. prapovijesne izložbene dvorane na prvom katu, antički, kasnoantički i srednjovjekovni postav na drugom katu. Prvi kat muzejske zgrade. U izložbenim dvoranama AMI-ja prezentirana su i nova otkrića s arheoloških nalazišta Istre (prapovijesne špilje, kašteli i nekropole, antički gospodarski kompleksi, građevine i groblja kao i ostaci iz ranokršćanskog i bizantskog razdoblja, barbarskih provala i naseljavanja slavenskog stanovništva u Istru).²⁸

U sadašnjem stalnom postavu pomno odabrani arheološki predmeti prikazuju razvoj materijalne kulture na istarskom području od prapovijesti (paleolitik, neolitik, brončano doba do posebno bogatih otkrića antičkih histarskih nekropola posljednjeg tisućljeća pr. - prizemlje). Kroz razdoblje rimske vladavine (prizemlje zgrade i muzejski hodnici s dragim kamenjem, drugi kat s eksponatima iz antičkih

²⁶ Ibidem

²⁷ Arheološki muzej Istre, dostupno na <http://www.ami-pula.hr/> (11.06.2023.)

²⁸ Ibidem

nekropola, uključujući zbirke stakla, keramike, metalnih predmeta, portreta i ukrasne skulpture, građevinskog materijala), od antičko doba kasni i rani srednji vijek (ranokršćanska nekropola, dvorac, ranokršćanska crkva, grobni nalazi - dio nakita i odjeće slavenske nekropole) do feudalizacije poluotoka (također na drugom katu) i dio srednjovjekovne Geme (zbirka srednjovjekovno pleterstvo).²⁹

Danas je Arheološki muzej Istre podijeljen na Arheološki odjel (obuhvaća prapovijesnu, antičku, srednjovjekovnu i novovjekovnu zbirku, od kojih su u izgradnji numizmatička zbirka i zbirka podmorske arheologije), Dokumentacijski odjel, Knjižnični odjel, Obrazovni odjel, te Konzervatorsko - restauratorski odjel. Uz matičnu zgradu, muzej je svoje zbirke prenio u pulski amfiteatar, Augustov hram i Franjevački samostan te u Nezakciju.³⁰

U prizemlju se nalazi lapidarij koji sadrži bogatu zbirku kamenih spomenika koji potječu iz razdoblja rimske vladavine. Najbrojniji među njima su nadgrobni spomenici koji nose imena i druge podatke o životu stanovnika rimske kolonije Pule, a izloženi su u hodniku prizemlja. U dvorani I izloženi su istaknutiji pogrebni, počasni i zavjetni spomenici iz obližnjeg Nezakcija, s područja kolonije Parentium (današnji Poreč), te s drugih lokaliteta istočne i sjeverne Istre. Zavjetni spomenici posvećeni carevima, rimskim i histarskim božanstvima, kao i dijelovi arhitektonske dekoracije, kapiteli, arhitravi i vijenci koji su prikupljeni u Puli, prikazani su u dvoranama II. i III.³¹

U dvorani IV nalaze se nadgrobni spomenici posvećeni uglednim građanima, svećenicima carskog kulta i vojnicima, te reljefi s prikazima oružja. Na zidovima stubišta i u hodnicima na katovima odabrani su reljefno ukrašeni spomenici. U hodniku prvog kata nalaze se dijelovi ograde foruma zajedno s bazama stupova; te su baze ukrašene reljefima koji prikazuju bradatu glavu Jupitera-Amona s ovnujskim rogovima, dok su na pregradnim pločama prikazi morskog božanstva Tritona, te parovi orlova i erota koji nose girlande bogato ukrašene voćem, češerima i lišćem. U hodniku drugog kata izložena je vapnenačka statuarija koja

²⁹ Ibidem

³⁰ Arheološki muzej Istre, dostupno na <http://www.ami-pula.hr/> (11.06.2023.)

³¹ Ibidem

je pripadala nestalim, raskošnim pogrebnim građevinama u obliku hrama. Tu su također izloženi dijelovi kipova koji su krasili hramove i druge javne zgrade u koloniji Pola.³²

Slika 4. Unutrašnjost arheološkog muzeja

Izvor: Arheološki muzej Istre, <http://www.ami-pula.hr/en/permanent-exhibition/the-roman-period-collection/> (11.06.2023.)

4.3. Etnografski muzej Istre

Pazinska utvrda - Kaštel - jedan je od najbolje očuvanih kaštela u Istri. Etnografska, arheološka i kulturno-povijesna zbirka otvaraju se 29. studenog 1957. Etnografska zbirka od dvadesetak eksponata smještena oko ognjišta seoske kuće jezgra je budućeg pazinskog Etnografskog muzeja Istre. Etnografski muzej Istre osnovan je 12. svibnja 1962. godine, za područje cijele Istre dodijeljena mu je uloga Središnjeg etnografskog muzeja cijele Istre te mu je potvrđena ovlast upravljanja kaštelom, inventarom i muzejskom građom. EMI je u to vrijeme imao zbirku od oko 800 predmeta, te skladište i fotografski laboratorij za fotografiranje muzejskih predmeta.³³ U Etnografskom muzeju Istre prezentacija istarske kulture zamišljena je kao stalni postav muzeja, postupnog formiranja i čestih transformacija.

Muzejska zbirka se sastoji od:³⁴

- Arhitekture i opreme kuće
- Gospodarstva
- Proizvodnje tekstila, odjeće i obuće, odijevanje i osobni predmeti

³² Ibidem

³³ Etnografski muzej Istre, dostupno na <https://www.emi.hr/hr/> (12.07.2023.)

³⁴ Ibidem

- Društvena i duhovna kultura
- Likovna zbirka i ostalo.

Zbirku arhitekture i opreme kuće obuhvaća predmete vezane uz unutarnje uređenje domova, pokretnih arhitektonskih dijelova, namještaja, kućanske aparate i posuđe, pribora za pripremu i konzumiranje jela, kućnog tekstila i dekoracije, te vanjskog uređenja kuće i okućnice. Zbirka arhitekture i opreme kuće sadrži preko 1800 predmeta od kojih su neki trajno izloženi. Predmeti u ovoj zbirci nastali su ili korišteni u periodu od kraja 19. do kraja 20. stoljeća.

Jedni od poznatijih predmeta čuvanih u muzeju koji spade u ovu zbirku su: lončarsko kolo, rakljanski lonac, mlinac za kavu i sl.³⁵

Zbirku Gospodarstva uglavnom se sastoji od predmeta koje su proizvodili i koristili lokalni stanovnici u svojim svakodnevnim tradicijskim gospodarskim aktivnostima. Tako susrećemo alate korištene u drvoprerađivačkim i kovačkim radionicama te predmete proizvedene obradom drva i metala. Tu su također i brojni alati i predmeti vezani za lov i ribolov, stočarstvo, pčelarstvo, poljoprivredu, maslinarstvo te vinogradarstvo.³⁶

Osim toga, zbirka sadržava i predmete vezane uz industrijski rad, od kojih valja istaknuti rudarstvo, predmete vezane uz transport odnosno predmete koji nam omogućuju razmjenu suvremenijih gospodarskih tokova poput turizma. Gospodarski predmeti čuvani u ovoj zbirci su: plug, brenta, sumporača i sl.

Slika 5. Plug

Izvor: Etnografski muzej, <https://www.emi.hr/hr/> (12.07.2023.)

³⁵ Etnografski muzej Istre, dostupno na <https://www.emi.hr/hr/> (12.07.2023.)

³⁶ Ibidem

Zbirka tekstila sadrži izuzetno dragocjene predmete iz narodnog rukotvorstva Istarskog poluotoka uglavnom vezanih uz kulturu odijevanja. Uz bogatu narodnu nošnju hrvatskog naroda, treba istaknuti pojedine vrijedne primjerke Perojske nošnje kao i tradicijsku odjeću talijanske manjine iz Vodnjana. Zbirka sadrži sprave i pomagala za obradu tekstila, a izdvojiti se mogu rijetki i dobro očuvani različiti tipovi preslica. Osim toga zbirka uključuje i osobne predmete: nakit, pribor za pušače, ukrasi i drugo. Predmeti zbirke nastali su u periodu od kraja 19. tog do kraja 20 stoljeća.³⁷

Zbirku posebno karakteriziraju Perojska i Vodnjanska nošnja, haljine, kape, Bisage.

Slika 6. Perojska nošnja

Izvor: Etnografski muzej, <https://www.emi.hr/hr/> (12.07.2023.)

Zbirka sadrži predmete vezane uz društvenu i duhovnu kulturu istarskog stanovništva. Najveću posebnost imaju instrumenti kao što su sopele i mih, harmonika trieština te instrumenti od kore drveća ili roževine. Uz instrumente u zbirci se mogu pronaći razne igre, školski pribor, svetačke slike, značke i druge tekovine društvenog života 20. stoljeća.³⁸

Predmeti karakteristični za ovu zbirku su: šurle, mušnice s mjehurom, super 8 video kamera i sl.

³⁷ Etnografski muzej Istre, dostupno na <https://www.emi.hr/hr/> (12.07.2023.)

³⁸ Ibidem

Slika 7. Mušnice s mjehurom

Izvor: Etnografski muzej, <https://www.emi.hr/hr/> (12.07.2023.)

U likovnoj zbirci se može pronaći manji broj grafika i slika iz ostavštine slikara Duilija Makovca. Opus od 100 pastela nosi naziv „Istarsko selo“ te nam predstavlja impresiju i sjećanja na istarsku svakodnevicu od 40-ih do 80-ih godina 20. stoljeća. Slike imaju izvanrednu etnografsku vrijednost kao izvor informacija o istarskom selu kroz 20. stoljeće omogućavajući komparaciju praksi i kontekstualizaciju predmeta iz fundusa muzeja.³⁹

Slika 8. Likovna zbirka

Izvor: Etnografski muzej, <https://www.emi.hr/hr/> (12.07.2023.)

³⁹ Etnografski muzej Istre, dostupno na <https://www.emi.hr/hr/> (12.07.2023.)

4.4. Povijesni i pomorski muzej Istre

Povijesni i pomorski muzej je javna kulturno-znanstvena ustanova te muzejsku djelatnost obavlja prema Zakonu o muzejima. Djelovanje muzeja je na području Istarske županije. Muzej je smješten u Kaštelu XVII. St. (mletačka utvrda).⁴⁰

Djelatnost PPMI-a obuhvaća prikupljanje, čuvanje i proučavanje kulturno-povijesne baštine Istre od srednjeg vijeka do danas, njezinu stručnu i znanstvenu obradu i sustavno prikupljanje, preventivno i trajno čuvanje muzejske građe i muzejske literature, muzejskih lokaliteta i lokaliteta, neposredno i posredno predstavljanje javnosti kroz stalne i povremene izložbe te širenje informacija i znanja o muzejskoj građi stručnim, znanstvenim i drugim sredstvima informiranja. Muzej upravlja podzemnim tunelom Zerostrasse od 2011. i centrom za posjetitelje Herman Potočnik Noordung nakon obnove austrijskog rezervoara 2015.⁴¹ U muzeju od 2016. godine djeluje Draguccieva kuća fresaka - Casa degli affreschi a Draguccio.⁴²

Od kraja 2009. godine u PPMI-u djeluje Edukativno-pedagoški odjel, zadužen za prezentaciju i dostupnost muzeja različitim skupinama korisnika, edukaciju djece i adolescenata od predškolske do studentske skupine te na taj način promiče suradnju s vrtićima, školama, zavodima Odjela i razne udruge. Također sudjeluje u svim obrazovnim i nastavnim aktivnostima koje organizira Ministarstvo prosvjete Hrvatskog muzejskog društva. U sklopu muzeja nalazi se i zatvorena knjižnica za stručno muzejsko osoblje. Posebno se stručna literatura može posuditi studentima za izradu seminarskih i poslijediplomskih radova, kao i specijalistima i znanstvenicima svih profila. Tijekom ljetnih mjeseci u atriju muzeja, otvorenom prostoru, održavaju se brojna javna kulturno-zabavna događanja, filmske projekcije, kazališne predstave i koncerti.⁴³

Muzejska zbirka broji više od 100.000 predmeta kulturno-povijesne, političke, vojne i etnografske naravi raspoređenih u 18 zbirki. Zbirka ordena, medalja,

⁴⁰ Povijesni i pomorski muzej Istre, dostupno na <https://www.ppmi.hr/hr/> (24.07.2023.)

⁴¹ Ibidem

⁴² Ibidem

⁴³ Ibidem

plaketa, diploma, pečata i grbova, Zbirka oružja i vojne oprema, Zbirka plakata i promidžbenog materijala, Zbirka starih razglednica, Zbirka pomorstva i brodogradnje, Zbirka subgradskog života, Zbirka tiska, Zbirka zastava, Zbirka značajnih ličnosti, Grafička zbirka, Kartografska zbirka, Numizmatička zbirka, Zbirka fotografija, negativa i fotografske opreme, Zbirka gradskog života.⁴⁴

U zbirci ordena, medalja, plaketa, diploma, pečata i grbova se čuvaju predmeti koji predstavljaju službene akte odavanja počasti, priznanja ili zahvalnosti uglednom pojedincu, ustanovi ili organizaciji, kao i spomenice izdane u spomen na značajne događaje. Riječ je o različitim vrstama službenih državnih odlikovanja; medaljama, plaketama, poveljama, diplomama, priznanjima i zahvalnicama koje izdaje središnja državna vlast zemlje u kojoj se Istra nalazi, kao i događaji i osobe specifično vezane uz Istru. predmeti, spomen medalje, spomenice, diplome, plakete i priznanja od lokalnog značaja koje izdaju lokalne vlasti, ustanove ili uglednici. Osim ovih znakova časti, zbirka posjeduje i značke i pečate. Većina predmeta je iz razdoblja austrougarske vladavine, te razdoblja Jugoslavije nakon Drugog svjetskog rata.⁴⁵

U fundusu Zbirke oružja i vojne opreme nalaze se predmeti vojski koje su kroz povijest prolazile Istrom. Sadržaj je vrlo raznolik: hladno oružje, vatreno oružje, vojne uniforme, te razni predmeti koje kategoriziramo pod generičkim nazivom vojna oprema, zatim vojno znakovlje, značke, vojni činovi. Najstariji predmeti su iz razdoblja Mletačke Republike i Habsburgovaca, dok najmlađe danas koristi Hrvatska vojska. U zbirci iz razdoblja Mletačke republike nalazi se vrijedno hladno oružje (bodeži, šljemovi, helebarde), dok u razdoblju 19. stoljeća uključuje hladno oružje. i 20. st. (Austro-Ugarska, Kraljevina Italija, Treći Reich, SFRJ i Republika Hrvatska), sadrži mnoštvo primjeraka hladnog i vatrene oružja, odora i oznaka svih rodova vojske.⁴⁶

U fundusu Zbirke pomorstva i brodogradnje sadrži predmete koji svjedoče o tradiciji pomorstva i brodogradnje Pule i Istre od 18. st. brojni su primjerci geodetskih instrumenata (sekstant, oktant, šestar) sve do 20. stoljeća, kao i stari

⁴⁴Povijesni i pomorski muzej Istre, dostupno na <https://www.ppmi.hr/hr/> (24.07.2023.)

⁴⁵ Ibidem

⁴⁶ Ibidem

brodograđevni alati s kraja 19. stoljeća. st., K.u.k. Seearsenal u Puli. Iznimne su vrijednosti korisni predmeti otkriveni tijekom znanstveno-istraživačkih ekspedicija u podvodnom rezervatu - austrougarski putnički brod Baron Gautsch, austrougarski ratni brod S. M. S. Szent Istvan i talijanski razarač Cesare Ressarol.⁴⁷

Zbirku fotografija, negativa i fotografske opreme uglavnom čine fotografije iz druge polovice 19. stoljeća. Stoljeća do 1960-ih; raščlamba po žanru, autoru, mjestu fotografije aktivnosti, temi i motivaciji. Na fotografijama se pojavljuju brojni različiti subjekti - portreti, panorame, antički i javni spomenici, Pula kao velika ratna luka, brodovi i svakodnevni život mornara austrougarske mornarice, motivi vojnih, stambenih i industrijskih objekata, različiti društveni građani Kulturna okupljanja 1960-ih, antifašistički pokreti, NOB i NOP, antisindikalne demonstracije, bombardiranje Pule, proslave oslobođenja grada Istre, poslijeratna obnova i javni život u Istri 1960-ih. Osim fotografija, u zbirci se nalaze predmeti korisni za fotografsku industriju (albumi, fotoaparati, okviri) te stakleni negativi i pozitivni.⁴⁸

Slika 9. Fotografija Istre iz druge polovice 19. st.

Izvor: Povijesni i pomorski muzej istre, <https://www.ppmi.hr/hr/zbirke/2/zbirka-ordena-medalja-plaketa-diploma-pecata-i-grbova/> (25.07.2023.)

⁴⁷ Povijesni i pomorski muzej Istre, dostupno na <https://www.ppmi.hr/hr/> (24.07.2023.)

⁴⁸ Ibidem

4.5. Kovarska kuća Arsia

Kovarska kuća Arsia, poznata i kao Mali muzej rudarstva, smještena je u centru Raše. S vremenom su infrastruktura i priče povezane s Rašom počele nestajati. Kako bi očuvali baštinu i potaknuli turizam, na poticaj općine Raša pokrenut je projekt obnove rudarske baštine. U sklopu projekta planirana je realizacija Muzeja arhitektonskog nasljeđa Raše, kao i revitalizacija rudnika te obnova Kovarske kuće Arsia. Prva faza projekta, obnova Kovarske kuće, već je uspješno realizirana. Financiranje je osigurano iz budžeta općine Raša i Programa razvoja javne turističke infrastrukture Ministarstva turizma.⁴⁹ Kovarska kuća otvorena je za javnost od 2019. godine, kada je osvojila nagradu Zlatna koza/Capra d'oro u kategoriji Turistički proizvod.

Kovarska kuća Arsia interpretira život rudara u Raši kroz dvije tematske cjeline: rudnik i obiteljski dom. Prvi dio interpretira rad u rudniku. Mnogobrojni predmeti koji su činili svakodnevicu radnika u rudniku izloženi su u zidnim udubljenjima (razni alat, boce s kisikom i svjetiljke).

Objekti su u kontekst stavljeni kroz arhivske fotografije i arhivske video zapise, s tematskim legendama na četiri jezika. Sve predmete u centru donirali su stanovnici Raše i udruga Istarski ugljenokopi Raša. Nakon izlaska iz dijela postava koji je posvećen rudniku ulazi se u rekonstruiran izložbeni dio. Po izlasku iz izložbenog dijela rudnika ulazi se u rekonstruirani rudarski stan s dvije jednostavne prostorije, čime obilazak središta završava.⁵⁰ Tijekom cijelog procesa postavljanja informacije se ne prenose u tekstu. U ove dvije tematske cjeline dominiraju originalni predmeti, a fokus je na doživljaju senzacija koje budi posjetitelj ulaskom u središte koje je oblikovano po uzoru na rudarsko okno, počevši od šina ugrađenih u pod.

Pomno osmišljen prostor u središtu nalikuje hodniku rudnika, a kontrast svjetla i tame doprinosi vizualizaciji kao i zvučni efekti iskopavanja ugljena i eksplozija doprinose stvaranju atmosfere. Interpretacije rudarskog života prenose se i na Kovarske puteve – staze kojima su rudari dolazili iz obližnjih sela raditi ovdje,

⁴⁹ Visit Raša, dostupno na [Kovarska kuća Arsia - Visit Raša \(tz-rasa.hr\)](https://www.visit-rasa.hr) (19.09.2023.)

⁵⁰ Ibidem

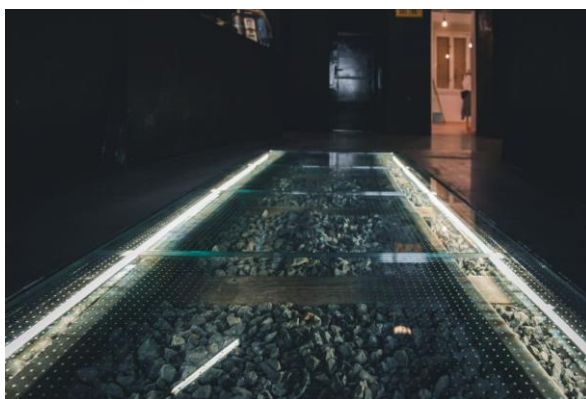
razvijene kao dio živahne turističke industrije. Sama Kovarska cesta važan je element integriran u rudarsku baštinu Raše kao cjeline, a s obzirom na posebnosti prostora, moguće je da će se projekt revitalizacije rudarske baštine jednog dana nastaviti kroz eventualni ekomuzej.⁵¹ Otvorenjem Kovarske kuće Arsia Raša bilježi veliki porast broja posjetitelja u 2019. godini, što je značajan događaj s obzirom na iznimno nizak broj posjetitelja prethodnih godina.

Slika 10. Unutrašnjost kovarske kuće Arsia

Izvor: <https://tz-rasa.hr/kovarska-kuca-arsia/> (19.09.2023.)

Slika 11. Unutrašnjost kovarske kuće Arsia

Izvor: <https://tz-rasa.hr/kovarska-kuca-arsia/> (19.09.2023.)

⁵¹ Visit Raša dostupno na Kovarska kuća Arsia - Visit Raša (tz-rasa.hr) (19.09.2023.)

4.6. Muzej istarskog maslinovog ulja

Muzej istarskog maslinovog ulja ili Museum Olei Histriae prvi je muzej maslinarstva u Hrvatskoj. Museum Olei Histriae privatna je ustanova kojoj su partneri grad Pula i Turistička zajednica grada Pule.⁵²

Muzej je otvoren 2017. godine i iste je godine osvojio nagradu Zlatna koza/Capra d'oro u kategoriji Turistički proizvod. Smješten je u centru Pule, na mjestu gdje se nekada nalazio kompleks tvornice trikotaže. Prvu cjelinu čini ulazni prostor s pultom i suvenirnicom gdje posjetitelji mogu kupiti maslinovo ulje i druge proizvode istarskih proizvođača. Drugi dio muzeja predstavlja postav koji interpretira priču o maslinovom ulju, a završava kušaonicom.

U ovom se muzeju kulturni elementi spajaju s gastronomijom, a posjetitelji, osim razgledavanja same izložbe, za degustaciju mogu odabrati ponudu Green experience ili Gold experience koja uključuje vođenu degustaciju i degustaciju pet vrhunskih ulja i slastica iznenađenja. Čini ga muzejski postav koji kroz nekoliko tematskih cjelina priča priču o maslinarstvu u Istri. Izduženi i otvoreni prostor podijeljen je pregradbenim panelima na manje cjeline koje sadrže tematske cjeline. Tematski razvoj izložbe započinje počecima maslinarstva u Istri i nastavlja priču o maslinarstvu u svim povijesnim razdobljima od antike, srednjeg vijeka do suvremenog doba, prikazujući mijene u procesu nastanka maslinovog ulja.⁵³

Priča o razvoju maslinarstva završava dijelom o maslinama i krajnjem proizvodu te ocjenjivanju njihove kvalitete, nakon čega slijedi dodatna kušaonica u kojoj se posjetitelji mogu upoznati s okusom i mirisom ulja te kako razlikovati vrhunska ulja od industrijskih. Jedna od ploča s interaktivnim kutijama jasno je strukturirana u fizičkom i konceptualnom smjeru. Kolekcija je dizajnirana s puno pažnje kako bi jednostavno prenijela poruku.⁵⁴

Pregradni paneli su prekriveni kratkim, jasnim tekstom na četiri jezika i popraćeni brojnim ilustracijama i fotografijama koje ilustriraju njihov kontekst. U pojedinim

⁵² Kuća Istarskog maslinovog ulja, dostupno na <https://oleumhistriae.com/> (20.09.2023.)

⁵³ Ibidem

⁵⁴ Ibidem

dijelovima izložbe izložene su amfore, tradicionalne preše i drugi predmeti korišteni u preradi maslina. Jedni od interesantnijih interaktivnih elemente su zidne kutije koje posjetitelj može otvoriti i saznati zanimljivost vezane uz maslinarstvo. Kako bi posjetitelji saznali više informacija o sortama maslina imaju dostupan tablet s kojeg mogu doznati informacije vezane uz maslinarstvo. Posjetitelji mogu ušetati u rekonstrukciju uljare iz 19.st. i pogledati video o tradicionalnom načinu obrade maslina.⁵⁵

Slika 12. Prodaja maslinovog ulja

Izvor: Muzej istarskog maslinovog ulja <https://oleumhistriae.com/> (20.09.2023.)

Slika 13. Unutrašnjost muzeja istarskog maslinovog ulja

Izvor: Muzej istarskog maslinovog ulja <https://oleumhistriae.com/> (20.09.2023.)

⁵⁵ Kuća Istarskog maslinovog ulja, dostupno na <https://oleumhistriae.com/> (20.09.2023.)

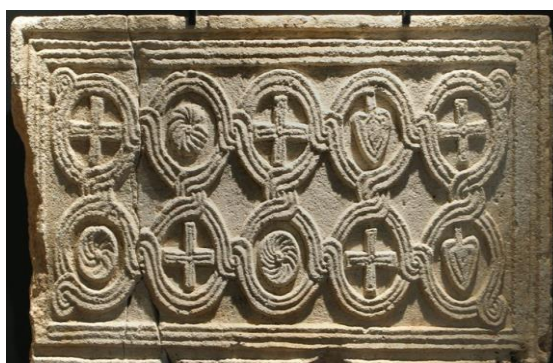
4.7. Muzej Lapidarium

Lapidarij je naziv za zbirku radova u kamenu, kao što su skulpture i arheološki spomenici. Muzej se nalazi u Novigradu i otvoren je pod kraj 2006. godine i posvećen je izložbi kamenih spomenika i arheoloških nalaza iz različitih povijesnih razdoblja. Stalni postav muzeja čine arhitektonski spomenici (grbovi, pragovi, nadprozornici i dr.), te, većim dijelom, elementi liturgijskog namještaja (dijelovi ciborija, oltarne ploče, pilastri, kapiteli). Većina eksponenata potječe iz rimskog doba, ali kolekcija obuhvaća i srednjovjekovne i ranokršćanske nalaze.

Jezgru i najvažniji dio lapidarija čini zbirka ranosrednjovjekovnih spomenika, arhitektonske plastike i crkvenog namještaja koji potječu iz obližnje katedrale. Posebno mjesto u zbirci zauzimaju ostaci ciborija biskupa Mauricija (8. stoljeće) iz nekadašnje krstionice katedrale. Ostaci su prezentirani na način da se vidi kako su izvorno bili postavljeni u prostoru krstionice. Četiri pluteja iz iste krstionice predstavljaju jedinstvene primjere takvog rada u cijeloj Europi.⁵⁶

Kulturno-povijesna zbirka sadrži građu (dokumente, crteže, grafike, fotografije) koja potječe s područja Novigrada i okolice, vremenski zbirka pokriva razdoblje 19. i 20. stoljeća.

Slika 14. Plutej oltarne ograde

Izvor: Muzej Lapidarium <http://www.muzej-lapidarium.hr/stalni-postav/> (20.06.2024.)

⁵⁶ Hrvatski muzeji i zbirke online, dostupno na <https://hvm.mdc.hr/muzej--museo-lapidarium> (20.06.2024.)

Slika 15. Replika nekadašnje krstionice u novigradskoj katedrali

Izvor: Muzej Lapidarium <http://www.muzej-lapidarium.hr/stalni-postav/> (20.06.2024.)

Uz stalni postav, tijekom cijele godine organiziraju se multimedijalna i interdisciplinarna kulturna događanja koja obuhvaćaju različite povijesne periode i nedavnu prošlost. Tijekom ljeta uobičajene su velike izložbe vodećih hrvatskih i međunarodnih umjetnika, kao i Međunarodni festival vizualnih umjetnosti ARTerlja. Dio muzeja je i Galerija Rigo- jedan od najpoznatijih hrvatskih galerija suvremene umjetničke prakse.⁵⁷ Galerija Rigo kao sastavni dio Muzeja smještena je u prizemlju istoimene barokne palače u starogradskoj jezgri, nedaleko od Muzeja i glavnoga gradskog trga. Aktivna od 1995. g., Galerija priređuje izložbe radova eminentnih autora moderne i suvremene likovne umjetnosti čime se osigurava dinamičan umjetnički prostor koji privlači raznoliku publiku.⁵⁸ Osim izložbenih aktivnosti, Galerija Rigo organizira razne kulturne događaje, kao što su predavanja, radionice, umjetničke rezidencije i performansi. Ove aktivnosti imaju za cilj promovirati suvremenu umjetnost, poticati kreativni dijalog te educirati i uključiti lokalnu zajednicu. Kroz svoju bogatu i raznoliku ponudu, Galerija Rigo igra ključnu ulogu u kulturnom životu Novigrada, pridonoseći razvoju suvremene umjetničke scene i stvarajući povezanost između lokalne kulture i globalnih umjetničkih trendova.

⁵⁷ Muzej Lapidarium , dostupno na <http://www.muzej-lapidarium.hr/muzejzanovodoba/> (20.06.2024.)

⁵⁸ Hrvatski muzeji i zbirke online, dostupno na https://hvm.mdc.hr/muzej-_museo-lapidarium (20.06.2024.)

Slika 16. Izložba „Ursulin vrt“

Izvor: Muzej Lapidarium <http://www.muzej-lapidarium.hr/ulrike-lienbacher-ursulin-vrt>
(20.06.2024.)

Izložba prikazuje djela nastala tijekom boravka Ulrike Lienbacher na umjetničkoj rezidenciji AiR Kuberton u jesen 2022. godine. Ovu rezidenciju, koja se organizira od 2016., vode Muzej Lapidarium i Ursula Krinzinger. Naziv izložbe „Ursulin vrt“ odnosi se na zelenu površinu koja okružuje Ursulinu rezidenciju u istarskom selu Kuberton. Fotografije Ulrike Lienbacher predstavljaju kombinaciju dokumentarističkog bilježenja, promatranja i zapažanja istarskog krajolika, isprepletene s umjetničnim estetskim i konceptualnim pristupom.

5. SNAGE I SLABOSTI TURISTIČKE INTERPRETACIJE BAŠTINE ISTARSKE ŽUPANIJE

Većina muzeja Istre završila je temeljni posao pohranjivanja knjiga i katalogizacije zbirki, a sada je važno učiniti odlučan korak prema javnosti koja je i korisnik i vlasnik muzeja. Većina muzeja posvećena je postavljanju suvremenih izložbi kako bi privukli javnost, a istovremeno ispunjavaju obrazovnu funkciju.

Gotovo svi istarski muzeji smješteni su u zgradama koje su zbog svoje povijesne vrijednosti proglašene kulturnim dobrima. Budući da u tim prostorima nije moguće obavljati djelatnost koja bi ove zgrade podredila muzejskoj djelatnosti, većina istarskih muzeja nema osnovne uvjete za održavanje kvalitetnih izložbi niti potrebne uvjete za skladišne prostore, jer se temperatura i temperaturna kolebanja ne mogu kontrolirati. Zgrada u kojoj je smješten muzej prepreka je razvoju muzejske djelatnosti. Sedam zavičajnih muzeja Istre u problemima je zbog iznimne složenosti svojih zbirki koje, uz povijesnu i etnografsku zavičajnu građu, često sadrže građu od antičkih predmeta do djela suvremene likovne umjetnosti. Muzejsko osoblje često nije u stanju rukovati tako složenim strukturama. Zaštita muzejskih radnih odnosa može fleksibilnije riješiti ovaj problem, ali nema zakonskog temelja za takvu promjenu. Jedno od rješenja je osnivanje galerija moderne umjetnosti ili preuzimanje umjetničkih fondova od drugih institucija, čime bi ta građa ostala u posjedu i uživanju građana Istre.⁵⁹

Pozitivna je činjenica da i manji gradovi počinju stvarati svoje zbirke. Na taj način muzej može biti siguran da općina ima pristup zanimljivim i važnim sadržajima. Izgradnja zbirki u manjem opsegu odražava sve veći interes za identitete koji su bili ugroženi različitim političkim, društvenim i ekonomskim promjenama, ali se sada rekonstruiraju. Nedovoljna suradnja istarskih muzeja važna je činjenica pri promišljanju njihove razvojne strategije, koja je ukorijenjena u strukturne razloge - različiti osnivači imaju vrlo različite financijske mogućnosti, različit sadržaj i veličinu zbirki te različite javne funkcije. Unatoč strukturnim uvjetima, brojna su

⁵⁹ Istarska kulturna strategija, dostupno na: https://www.istra-istria.hr/uploads/media/Istarska_kulturna_strategija.pdf (20.09.2023.)

moguća područja suradnje: edukacija zaposlenika, razvoj obrazovnih usluga, izložbena događanja, ulaganja u zajedničku infrastrukturu (skladišta, izložbeni prostori) i zaposlenike, međunarodna suradnja i razvoj projekata suradnje s drugim sektorima. Osim ograničene suradnje među muzejima, trenutno nedostaje dovoljna suradnja između muzeja i drugih institucija poput arhiva, knjižnica i dr. na projektima od interesa za stručnu javnost i građane. Kako bi se stanje muzejske djelatnosti poboljšalo, potrebno je u idućih pet godina raditi na umrežavanju istarskih muzeja i usklađivanju muzejske djelatnosti sa standardima struke.⁶⁰

Za ostvarenje ovih ciljeva bit će potrebno surađivati s općinama kako bi se podržala suradnja istarskih muzeja u istraživačkoj, izložbenoj i izdavačkoj djelatnosti, osigurao razvoj 34 nove usluge i programa te potaknulo osnivanje izvan- muzeji mjesta. Muzejske zbirke, a konačno u suradnji s Općinom, Gradom i Ministarstvom kulture, započele su ulaganja u zajedničku infrastrukturu (jedinstveno istarsko muzejsko skladište za čuvanje muzejske građe prema stručnim standardima i multifunkcionalni izložbeni prostor).⁶¹

⁶⁰ Istarska kulturna strategija, dostupno na: https://www.istra-istria.hr/uploads/media/Istarska_kulturna_strategija.pdf (20.09.2023.)

⁶¹ Ibidem

6. ZAKLJUČAK

Istarska županija se nalazi na krajnjem zapadu Republike Hrvatske i zauzima veći dio poluotoka Istre. Geografski je smještena na prostoru koji povezuje srednju Europu s Mediteranom. Istarski poluotok je turistički razvijen te su na županijskoj razini doneseni strateški dokumenti usmjereni na upravljanje kulturnom baštinom, vodeći računa o bogatoj materijalnoj i nematerijalnoj baštini. Duga povijest Istre ostavila je bogatu materijalnu i nematerijalnu baštinu koja je, unatoč protoku vremena, opstala do danas. Tradicija turizma u Istri je duga i razvijena.

Istarska županija želi biti vodeća regija u umjetničkom stvaralaštvu, očuvanju materijalne i nematerijalne kulturne baštine, institucionalnoj organizaciji, radu u suvremenoj umjetnosti. Turistička interpretacija baštine Istarske županije obuhvaća duboko ukorijenjene kulturne, povijesne i prirodne elemente tog područja. Bogata je povijesnim naslijeđem koje se proteže kroz različite periode, uključujući rimsku, venecijansku, austrijsku i jugoslavensku vladavinu.

Analiza konkretnih slučajeva u Istarskoj županiji pokazuje da se kroz subjektivizam, virtualnost, digitalizaciju, pluralizam i heterogenost te interpretaciju i otvoreno učenje široko koristi koncept turističke interpretacije. Turistička interpretacija se prikazuje uglavnom kroz multimedijски sadržaj, interaktivne elemente i pomnu razradu cjelokupnog koncepta, s naglaskom na interakciju, učenje i emocionalnu povezanost s odredištem.

Muzeji u Istarskoj županiji posvećeni su očuvanju i prikazivanju povijesti i kulture Istarske županije. Njihove zbirke uključuju artefakte i dokumente koji prikazuju razvoj regije od prapovijesti do suvremenog doba. Većina muzeja ima bogate arheološke zbirke koje uključuju predmete iz razdoblja antike, posebice rimske i srednjovjekovne artefakte. Muzeji često nude edukativne programe, radionice i vodiče koji su namijenjeni različitim dobnim skupinama, također organiziraju kulturne događaje, izložbe, predavanja i druge aktivnosti koje obogaćuju kulturnu scenu Istarske županije i privlače turiste te lokalno stanovništvo. Muzeji poput Eko-muzeja Batana u Rovinju nude jedinstvena iskustva fokusirana na specifične aspekte lokalne kulture, kao što je tradicionalna brodogradnja. Mnogi muzeji

smješteni su u povijesnim zgradama, poput srednjovjekovnih kaštela i vila, što dodaje posebnu čar posjeti.

U završnom radu se pokazuje da je turistička interpretacija muzeja Istarske županije usko povezana s razvojem kulturnog turizma i ukupnom turističkom ponudom. Posjet muzeja u Istarskoj županiji nudi priliku za obogaćivanje znanja, uživanje u umjetnosti i kulturi, te istraživanje povijesti i tradicije Istarske županije.

Muzejske zbirke, a konačno u suradnji s Općinom, Gradom i Ministarstvom kulture, započele su ulaganja u zajedničku infrastrukturu (jedinствeno istarsko muzejsko skladište za čuvanje muzejske građe prema stručnim standardima i multifunkcionalni izložbeni prostor).

POPIS LITERATURE

1. Aydemir, D. L. R., Ekomuzej Batana, Hrvatska ekomuzeologija na mala vrata, *Informatica Museologica*, 2013., str. 35-42.
2. Babić, D., Iskustva i (skriveni) vrijednosti eko-muzeja. *Etnološka istraživanja*, Svezak 14, 2009., str. 221-252.
3. Babić, D., O muzeologiji, novoj muzeologiji i znanosti o baštini, *Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 2009., pp. 43-60.
4. Piñol, C. M., Novi obrazac kulturnih ustanova: primjer katalonskog centra za interpretaciju romanike, *Informatica Museologica*, 42(1-4), 2011., pp. 20-25
5. Tugas, P. I., Tresserras, J. J. & Melin, J. C. M. ur., *Heritage Interpretation Centres: The Hicira Handbook*. Barcelona: Desputacio de Barcelona, 2005.

INTERNET STRANICE

1. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/>
2. Turistička zajednica Istarske županije, 2015. Master plan turizma Istarske županije 2015.2025., Poreč, dostupno na: https://istra.hr/downloadf/Master_Plan_Turizma_Istarske_Zupanije_2015-2025.pdf
3. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, 2003. Strategija razvoja kulturnog turizma: "Od turizma i kulture do kulturnog turizma", Zagreb: Institut za turizam Zagreb. Dostupno na: <http://arhiva.rera.hr/Portals/0/docs/eu-turizam/Strategija-RazvojaKulturnog-Turizma.pdf>
4. Palibrk, D., Glas Istre, 2019., dostupno na: <https://www.glasistre.hr/istra/flego-krozeu-projekte-u-istarski-turizam-plasirano-612-milijuna-kuna-588033>
5. Ekomuzej Batana, dostupno na <https://www.batana.org/hr/naslovna/>
6. Ekomuzej Vlački puti, dostupno na <http://vlaskiputi.com/hr/o-nama/ekomuzej/>
7. Arheološki muzej Istre, dostupno na <http://www.ami-pula.hr/>
8. Etnografski muzej Istre, dostupno na <https://www.emi.hr/hr/>
9. Povijesni i pomorski muzej Istre, dostupno na: <https://www.ppmi.hr/hr/>

10. Kuća Istarskog maslinovog ulja, dostupno na <https://oleumhistriae.com/>

11. Istarska kulturna strategija, dostupno na: [https://www.istra-istria.hr/uploads/media/Istarska kulturna strategija.pdf](https://www.istra-istria.hr/uploads/media/Istarska_kulturna_strategija.pdf)

12. Muzej Lapidarium, dostupno na <http://www.muzej-lapidarium.hr/muzejzanovodoba/>

13. Hrvatski muzeji i zbirke online, dostupno na [https://hvm.mdc.hr/muzej- -museo-lapidarium](https://hvm.mdc.hr/muzej-museo-lapidarium)

POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1. Položaj Istarskog poluotoka.....	6
Slika 2. Unutrašnjost Eko-muzeja Batana	10
Slika 3. Unutrašnjost muzeja Vlaški puti.....	13
Slika 4. Unutrašnjost arheološkog muzeja	16
Slika 5. Plug.....	17
Slika 6. Perojska nošnja.....	18
Slika 7. Mušnice s mjehurom	19
Slika 8. Likovna zbirka	19
Slika 9. Fotografija Istre iz druge polovice 19.st.	22
Slika 10. Unutrašnjost kovarske kuće Arsia	24
Slika 11. Unutrašnjost kovarske kuće Arsia	24
Slika 12. Prodaja maslinovog ulja	26
Slika 13. Unutrašnjost muzeja istarskog maslinovog ulja	26
Slika 14. Plutej oltarne ograde	27
Slika 15. Replika nekadašnje krstionice u novigradskoj katedrali	28
Slika 16. Izložba „Ursulin vrt“	29